

Daniel Mason

De wintersoldaat

Roman

Vertaald door Theo Schoemaker

HOLLANDS DIEP

AMSTERDAM

2019

Oorspronkelijke titel: *The Winter Soldier*

Oorspronkelijk uitgegeven door: Little Brown and Company, 2018

© Daniel Mason, 2018

© Vertaling uit het Engels: Theo Schoemaker, 2019

© Nederlandse uitgave: Hollands Diep, Amsterdam 2019

© Omslagfoto: Stephen Mulcahey, Magdalena Żyźniewska / Trevillion Images

Omslagontwerp: Buro Blikgoed, Amsterdam

Typografie: Crius Group, Hulshout

Foto auteur: © Sara Houghteling

ISBN 978 90 488 4862 1

ISBN 978 90 488 4863 8 (e-book)

NUR 301

www.hollandsdiep.nl

www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

Hollands Diep is een imprint van Overamstel Uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor Sara

Bepaalde aandoeningen hebben een onfortuinlijke afloop.
André Léri, 1918, *Commutations et émotions de guerre*

1.

Noordelijk Hongarije, februari 1915

Nadat ze vanaf Debrecen vijf uur naar het oosten hadden gereden, kwam de trein op de lege vlakte tot stilstand voor het station.

Er werd niets omgeroepen, er was niet eens een fluitsignaal. Als dat besneeuwde bord er niet was geweest, had hij niet geweten dat ze waren aangekomen. Bang dat hij de halte zou missen raapte hij gehaast zijn tas, jas en sabel bijeen en drong zich tussen de mannen in het overvolle gangpad door naar buiten. Hij was de enige passagier die uitstapte. Verderop langs het spoor losten kruiers een paar kratten op het besneeuwde perron, sprongen weer aan boord en sloegen zich in hun handen om warm te worden. Daarna kwamen de rijtuigen weer in beweging; er klonk gerinkel van kettingen, zijn overjas waaide open en de sneeuw stoof op tot aan zijn knieën.

Hij trof de huzaar aan in het stationsgebouwtje, waar vanwege de kou ook de paarden waren ondergebracht. Hun oren klapperden tegen het lage plafond en hun grote hoofden hingen boven een bank waarop drie boerinnen zaten, hun handen gevouwen over hun omwikkelde buik, als dikke mannen na een verzadigend maal. Hun voeten bungelden vlak boven de vloer. Vrouw, paard, vrouw, paard, vrouw. De huzaar stond er zwijgend bij. Thuis in Wenen had Lucius hele regimenten huzaren zien paraderen, met pluimen en gekleurde sjerpen, maar deze ging gekleed in een dikke grijze jas en

een versleten, opgelapte bontmuts. Hij wenkte Lucius naderbij en gaf hem de teugels van het ene paard alvorens hij het andere naar buiten leidde, waarbij het met zijn staart langs de vrouwen zwiepte, toen het onder de Habsburgse tweekoppige adelaar boven de deur door liep.

Lucius gaf een ruk aan de teugels maar zijn paard weigerde. Hij streek haar nek met de rug van de ene hand – de gebroken hand – terwijl hij met de andere trok. ‘Kom,’ fluisterde hij, eerst in het Duits en toen in het Pools, en haar achterhoeven braken los van het ijs en de bevroren drek. Hij zei tegen de huzaar bij de deur: ‘U hebt zeker wel lang moeten wachten.’

Dat was het laatste wat hij zei. Buiten klapte de huzaar een leren masker neer, met spleten voor de ogen en neusgaten, en hees zich op zijn paard. Lucius volgde, met zijn rugzak op zijn schouders, onhandig wurmend om zijn sjaal om zijn gezicht te wikkelen. Vanuit het stationsgebouwtje sloegen de drie oude vrouwen hen gade totdat de huzaar zijn paard wendde en de deur dicht trapte. Jullie zonen komen niet, had Lucius hun willen zeggen. Niet in een staat die jullie graag zouden zien. Op dit moment liep er amper een man rond die niet meedeed met de poging het Russische beleg van Przemyśl op te heffen.

Zonder een woord begon de huzaar in draf naar het noorden te rijden, met zijn lange geweer dwars over zijn zadel en zijn sabel langszij. Lucius keek achterom naar de spoorweg, maar de trein was al verdwenen. Langzaam werd het spoor door sneeuwvlokken bedekt.

Hij volgde. De hoeven van zijn paard kletterden tegen de bevroren grond. De lucht was grijs, en in de verte kon hij de bergen in de storm zien oprijzen. Daar ergens was Lemnowice, en het regiments-hospitaal van het Derde Leger, waar hij geacht werd te gaan dienen.

Hij was tweeëntwintig, rusteloos, verfoeide rangen en standen, en kon niet wachten tot zijn opleiding was afgerond. Drie jaar lang had hij op zichzelf in de bibliotheken gestudeerd en zich met monastieke gestrengheid op de geneeskunde toegelegd. De marges van zijn studieboeken waren bezaaid met dunne papiertjes, door hemzelf belikt en ingeplakt. In de collegezalen had hij op glanzende lantarenprojecties de verwoestingen van tyfus, roodvonk, lupus en de pest gezien. Hij had de symptomen van cocaïneverslaving en hysterie uit zijn hoofd geleerd, wist dat cyanidevergiftiging naar amandelen rook, en dat het geruis van een vernauwde aortaklep in de nek te horen was. Met een stropdas en in een voor de gelegenheid geperst colbertje bracht hij hoog in het steile snijauditorium uren door met naar beneden turen, zijn nek verrekend voor een zichtlijn tussen de onrustige groepjes jaargenoten door, over de keurig gekamde hoofden van de ouderejaars, de assistent-hoogleraren en de hulpchirurgen heen, voorbij de chirurgische afdekdoeken, recht het snijvlak in. Tegen de tijd van de oorlogsverklaring droomde hij elke nacht van het auditorium: lange, ongemakkelijke dromen waarin hij onmogelijke organen extraheerde, half mens, half varken. (Hij had het snijden geoefend op slachtafval.) Op een nacht, toen hij droomde over het isoleren van een galblaas, kreeg hij zo'n scherp beeld van de vochtige, beklemmende warmte van de lever, dat hij wakker werd met de zekerheid dat hij de operatie wel alleen kon uitvoeren.

Zo alomvattend als zijn toewijding was, zo mysterieus bleef de oorsprong ervan. Als kind had hij met verwondering naar de wassen beelden van kadavers in het Anatomisch Museum gekeken, maar zijn drie broers ook, en geen van hen was het vak van Hippocrates toegegaan. Er waren geen dokters in zijn tak van de familie, niet bij de Krzelevski's uit het zuiden van Polen en al helemaal niet aan zijn moeders kant. Soms werd hij bij een van die onverdraaglijke ontvangsten van haar klemgezet door een of andere praalhans en moest dan een zalvend verhaal aanhoren over hoe nobel de roeping

der geneeskunde wel niet was, en dat hij ooit voor zijn goedheid beloond zou worden. Maar het ging hem niet om goedheid. Zijn beste antwoord op de vraag wat hem ertoe dreef om eindeloos te studeren was het plezier in het studeren zelf. Hij was niet iemand die naar religie neigde, maar in religie vond hij wel de woorden: onthulling, openbaring, het wonder van Gods schepsels, en als je het doortrekt: het wonder van het falen van Gods schepsels.

Het studeren zelf: dat was althans het antwoord dat hij gaf op de momenten dat hij het meest opgetogen was. Maar er was nog een andere reden waarom hij medicijnen had gekozen, eentje waar hij pas later aan dacht, in uren van twijfel. Van de twee medestudenten die hij als zijn vrienden beschouwde, was Feuermann de zoon van een kleermaker en had Kaminski, die een bril zonder glazen droeg om er ouder uit te zien, een studiebeurs van de Zusters der Barmhartigheid. Hoewel ze het er nooit over hadden, wist Lucius dat ze medicijnen hadden gekozen vanwege de belofte van sociale mobiliteit. Voor Feuermann en Kaminski betekende die opwaarts: vanuit de sloppen van Leopoldstadt en de armenschool. Voor Lucius, wiens vader uit een zeer oude Poolse familie kwam die beweerde af te stammen van Jafet, zoon van Noach (ja, dié Noach), en in wiens moeders aderen hetzelfde hemelsblauwe bloed stroomde als van de Grote Bevrijder van Wenen en de Redder van de Westerse Beschaving, Jan Sobieski, Koning van Polen, Groothertog van Litouwen, Roethenië, Pruisen, Mazovië, Samogitië, Livonië, Smolensk, Kiev, Wolynië, enz., enz. – voor Lucius betekende die mobiliteit niet opwaarts maar buitenwaarts.

Nee, van meet af aan had hij er niet bij gehoord, als zesde kind dat per ongeluk was geboren jaren nadat de dokter zijn moeder had gezegd dat ze niet meer zwanger kon worden. Als hij niet sprekend op zijn vader had geleken – lang en met kolenschoppen van handen, een huid zo bleek als albast, een bos blond haar dat een IJslander niet zou misstaan, en als kind al met borstelige wenkbrauwen – dan

had hij zich kunnen afvragen of hij soms andermans kind was. Maar de gezonde bloes die zijn vader de kloelike uitstraling gaf van een ridder die net na het steekspel zijn helm heeft afgezet, leek bij Lucius meer op schaamrood. Als hij zag hoe zijn broers en zussen moeiteloos door zijn moeders ontvangsten gleden, kon hij hun flair, gratie en kracht nooit bevatten. Wat hij ook probeerde – een steen in zijn zak dragen om zich eraan te herinneren dat hij moest glimlachen, lijstjes met gespreksonderwerpen opstellen – iedere spontaniteit bleef hem vreemd. Vlak voor zo'n partij sloop hij altijd heimelijk de salon binnen en hechtte hij aan elk kunstvoorwerp een idee voor de conversatie: als hij het portret van Sobieski zag zou hij over vakanties spreken, en de buste van Chopin zou hem aansporen om aan zijn gast iets over hemzelf te vragen. Maar hoe hij zich ook voorbereidde, het gebeurde toch: er was altijd een moment, een pauze, een ha... hapering, voor hij sprak. Hij kon zich met gemak door de schuivende choreografie van zachte japonnen en gesteven militaire pantalons bewegen. Maar zodra hij een groepje andere kinderen naderde, hielden ze op met lachen.

Hij vroeg zich af of zijn ongemak ooit zou zijn opgemerkt als hij in een andere tijd of plaats was opgegroeid, te midden van een ander, wat zwijgzamer soort mensen. Maar in Wenen, onder de welbespraakten, waar frivoliteit tot religie was verheven, wist hij dat anderen hem zagen stutelen. Lucius, de naam die zijn vader had gekozen, naar de legendarische koningen van Rome, was al een aanfluiting: hij was allesbehalve licht. Tegen zijn dertiende was hij zo benauwd voor zijn moeders afkeuring en zo vreselijk onzeker over wat hij moest zeggen, dat zijn ongemak tot uiting begon te komen in een trillen van zijn lip, een nerveus gefriemel met zijn vingers, en uiteindelijk in gestotter.

Aanvankelijk hadden ze hem beschuldigd van doen alsof. Stotteren begint in de kindertijd, zei zijn moeder, niet bij jongens van zijn leeftijd. Hij stotterde niet als hij alleen was, of als hij over zijn

natuurkundetijdschriften sprak, of over het vogelnestje buiten op zijn vensterbank. Ook had hij er geen last van bij het aquarium in de Keizerlijke Dierentuin, waar hij urenlang naar de *Grottenolm* kon kijken, blinde, doorzichtige salamanders uit het Zuidelijke Keizerrijk, bij wie het magische voortstuwen van hun bloed te zien was.

Maar uiteindelijk gaf ze toe dat er wel iets mis kon zijn en huurde ze een spraakdeskundige uit München in die beroemd was om zijn *Leerboek over Aandoeningen van Spraak en Taal* en een metalen voorwerp dat het *Zungenapparat* heette, waarmee bewegingen van de lippen, het gehemelte en het strottenhoofd van elkaar geïsoleerd konden worden, hetgeen het herstel van geluid en spraak in het vooruitzicht stelde.

De dokter arriveerde op een warme zomerochtend, knagend aan een nijngel. Neuriënd keurde hij het kind, beклоpte zijn nek en keek in zijn oren. Er werden metingen verricht, en zure vingers porden in zijn tandvles. Zijn moeder begon zich te vervelen en vertrok. Op het laatst werd het apparaat aangebracht en moest de jongen het liedje ‘De paden op, de lanen in’ zingen.

Hij deed een poging. De klem beknelde zijn lippen. De tonggeleiders waren scherp en hij spuwde bloed. ‘Harder!’ riep de dokter. ‘Het werkt!’ Zijn moeder kwam terug en trof haar zoon huilend als een hond aan, met rood schuim op zijn mond. Lucius keek van de een naar de ander: moeder-dokter-moeder-dokter, waarbij zijn moeder steeds groter en roder werd, en de dokter kleiner en bleker. O, u hebt geen idee wat u zich op de hals hebt gehaald, dacht de jongen toen hij naar de man keek. En hij begon te giechelen – wat met een *Zungenapparat* nog niet zo eenvoudig was – toen de dokter zijn spullen pakte en ervandoor ging.

Een tweede arts probeerde hem te hypnotiseren, faalde, en schreef haring voor als mondsmering. Een derde omvatte zijn testikels en verklaarde dat die voldeden, maar toen hij geen beweging zag toen de jongen plaatjes van vleselijke oefeningen uit een uitgave van *Ware*

Geheimen van het Klooster te zien kreeg, pakte hij zijn notitieblok en krabbelde er ‘Insufficiëntie van de Klier’ in. Daarna fluisterde hij iets tegen Lucius’ moeder.

Een week later had ze het zo geregeld dat zijn vader hem meenam naar een huis dat gespecialiseerd was in gegarandeerd syfilisvrije maagden, alwaar hij in de chique Ludwig II-suite werd opgesloten met een plattelandsmeisje uit Kroatië dat was aangekleed als een zangeres uit de opera buffa. Omdat ze uit het zuiden kwam, vroeg Lucius haar of ze weleens van de Grottenolm had gehoord. Ja, zei ze, en haar angstige gezicht fleurde op. Haar vader had de kleine salamanders ooit verzameld, om ze aan aquaria in het hele keizerrijk te verkopen. Daarna konden ze er allebei niet over uit hoe toevallig deze overeenkomst in hun leven was, want net die week had een van Lucius’ favorieten in de dierentuin kuitgeschoten.

Naderhand vroeg zijn vader: ‘En, heb je het gedaan?’ en Lucius antwoordde: ‘Ja, vader.’ Waarop zijn vader: ‘Ik geloof je niet. Wat heb je gedaan?’ Waarop Lucius: ‘Ik deed wat er gedaan moest worden.’ Waarop zijn vader: ‘En wat was dat?’ Waarop Lucius: ‘Wat ik geleerd heb.’ Waarop zijn vader: ‘Wat heb je dan geleerd, jongen?’ Waarop Lucius, die zich een roman van zijn zus herinnerde, antwoordde: ‘Ik heb het heel vurig gedaan.’ ‘Zo mag ik het horen, mijn zoon,’ zei zijn vader.

Zwijgend doorstond hij de ontvangsten van zijn ouders, tot ze hem toestonden weg te glippen. Hij wilde ze het liefst helemaal overslaan, maar zijn moeder zei dat de gasten haar dan een soort Valentyna Rozorovska zouden vinden, die haar kreupele dochter in een kist verborg. Dus volgde Lucius zijn moeder wanneer ze haar ronde deed. Ze was uitgesproken trots op haar smalle taille, en hij dacht dat ze hem soms alleen dicht bij zich hield omdat niets haar meer behaagde dan een andere vrouw horen zeggen: ‘Agnieszka, na zes kinderen – zo sportief! Hoe is het mogelijk!’

Baleinen! had Lucius wel willen uitroepen. Hij verafschuwde de

conversatie. Hij vond dergelijk commentaar op zijn geboorte vulgair, alsof ze haar met haar genitalia complimenteerden. Hij was daarentegen opgelucht als ze over muziek en architectuur sprak, en met name belangstelling toonde voor de vrouwen van ondernemers, en waar hun echtgenoten zoal heen reisden, en pas later besepte hij hoe strategisch maar ook roekeloos dat soort vragen waren geweest.

De koning is altijd op jacht en de koningin is altijd zwanger, was het familiegrapje, in een parafrasering van Goethe. Maar hij dacht: in veel opzichten is deze koningin het allebei. Zijn zoetekauw van een vader, majoor bij de lansiers, was door de Italianen bij de Slag bij Custoza in zijn heup geschoten, en was van plan geweest de rest van zijn leven vrolijk rondhangend bij zijn garnizoen in Krakau door te brengen, met het drinken van slivovitsj en het perfectioneren van handschaduwem om zijn kinderen mee bang te maken. De eerste tien jaar van zijn huwelijk probeerde de oorlogsheld, uit angst om zijn idylle te verstoren, de sluimerende familiemijnen voor Lucius' moeder verborgen te houden. IJzer? Dáár? Niets dan wat vleermuisenkeutels. Koper? Ach schat, dat is maar een praatje. Wat, hebben ze gezegd dat er zink zit?

Hij kende zijn vrouw maar al te goed. Ze had amper haar hand op de boekhouding weten te leggen of er klonk al een groot rumoer op in het zuiden van Polen. Binnen drie jaar ging de productie van de Krzelevski-mijnen van knopen voor legerjassen en koper voor legertrompetten over op staal en ijzer voor de nieuwe spoorlijn naar Zakopane. Al spoedig had ze hun verhuizing naar Wenen geregeld, om een betere grip op het hart van het keizerrijk te hebben. Dat was geheel terecht, zei ze graag. Wenen was het aan haar familie verplicht, al sinds Sobieski Oostenrijk van de Turken had bevrijd.

Dit zei ze natuurlijk alleen privé. In het openbaar aarzelde ze geen moment zich de noodzakelijke keizerlijke parafernalia aan te meten. Gedenkbeeldjes van Franz Jozefs jubilea sierden al snel hun schoorsteenmantels. Ze liet Klimt haar portret schilderen, eerst met

Lucius aan haar zijde, maar daarna liet ze Lucius overschilderen, aangezien ze in de ban was geraakt van de goudpatronen op het portret van Adèle Bloch-Bauer. Hun dynastie van Ierse wolfshonden – Puszek I (1873-'81), Puszek II (1880-'87), Puszek III (1886-'96), Puszek IV (1895-1902), enz. – stamden allemaal af van geen andere dan keizerin Sisi's geliefde Schaduw.

Al haar kinderen, behalve de oudste, werden in Wenen geboren. Władisław, Kazimierz, Bolesław, Sylwia en Regelinda: namen als een optocht van Poolse heiligen. Na zijn tiende waren ze allemaal het huis uit. Later zou Lucius vernemen dat er verdeeldheid onder hen was, grote verdeeldheid, maar gedurende zijn kindertijd leek hun eenheid ondoordringbaar. De vrouwen speelden heel goed piano. De mannen, die er met zijn vader voor dag en dauw vandoor gingen om op hun landgoederen in Polen en Hongarije te gaan jagen, dronken veel.

Hij was daarom niet verbaasd dat zijn moeder, toen hij aankondigde dat hij van plan was medicijnen te gaan studeren, hem zei dat dat een domein voor strebers was.

Hij antwoordde dat veel adellijke zonen dokter werden. Maar hij wist wat haar repliek zou zijn voordat het over haar dunne, verstrakte lippen kwam. 'Ja. Maar ons soort dokter is niet het soort dokter dat jij zult worden.'

Op het laatst liet ze zich vermurwen. Ze kende zijn beperkingen beter dan wie ook. In het begin was hij alleen geweest, niet welkom bij de Duitse medische-studentenclubs, maar daarna was hij Feuermann en Kaminski tegengekomen, die ook buitengesloten werden en hun ongemak probeerden te verbergen wanneer de andere studenten lol maakten.

Vanaf dag één had Lucius zich geheel op zijn studie gestort. In tegenstelling tot zijn twee maten, die op de meer handelsgerichte *Realschule* hadden gezeten en derhalve al veel exacte vakken hadden

gehad, had Lucius' scholing door zijn gouvernantes voornamelijk uit Grieks en Latijn bestaan. Hij vertelde hun dat zijn zoölogische en botanische studie bij Plinius was gestopt. Toen ze daarop moesten lachen was hij verbaasd, want hij had het niet als grap bedoeld. Daarna deed hij alsof hij nog nooit van Darwin had gehoord, en hij vond het leuk om te zeggen: 'Dat hele zwaartekrachtgedoe is maar een modeverschijnsel.' Maar hij vond de bijlessen niet erg: er zat magie in het in koor reciteren van Linnaeus' classificatie, in de lichtgevende crookesbuizen die bij natuurkundige proeven op tafel kwamen, en in het quasi-alchemistische gebubbel in de rijen erlenmeyers.

Al hield hij van Geneeskunde – ja, liefde was het woord, dat duizelen, dat jaloers afhouden van concurrerende vrijers, dat najagen van steeds subtielere geheimen om in op te gaan – al hield hij van Geneeskunde, wat hij niet had verwacht was dat Zij zijn gevoelens zou beantwoorden. In het begin merkte hij alleen dat wanneer hij over Haar sprak, hij niet langer stotterde. Tot het eind van het tweede jaar waren er geen tentamens, en daarom was het pas op een koude dag in december tijdens zijn derde semester dat de eerste aanwijzing kwam dat hij, in de woorden van de evaluatie dat jaar, beschikte over 'een bijzondere aanleg voor het waarnemen van dingen die onder de huid liggen'.

De docent op die dag was de grote anatoom Grieperkandl, van het slag emeriti dat geloofde dat de meeste moderne medische vernieuwingen (zoals handenwassen) verwijfd gedoe waren. De studenten bezochten zijn colleges in een staat van doodsangst, aangezien Grieperkandl elke week een *Praktikant* naar voren riep, diens naam in een aantekeningboekje noteerde (altijd een hij; er zaten wel zeven vrouwen in het college maar Grieperkandl behandelde ze allemaal als verpleegsters), en hem vervolgens onderwierp aan een ondervraging over zulke klinisch niet ter zake doende mysteriën dat zelfs de meeste hoogleraren ervoor zouden zakken.

Tijdens een college over de hand werd Lucius naar voren geroepen. Grieperkandl vroeg of hij het college had voorbereid – dat had hij – en of hij de namen van de botten kende – die kende hij – en of hij ze misschien kon opnoemen. De oude professor stond zo dichtbij dat Lucius het naftaleen op zijn jas kon ruiken. Grieperkandl schudde met zijn zak, waarin hij enkele botjes had zitten. Zou Lucius er een willen uithalen en het benoemen? Lucius aarzelde; uit de rijen klonk nerveus gelach op. Toen stak hij voorzichtig zijn hand erin en koos op de tast het langste en dunste bot. Toen hij zijn hand eruit wilde halen greep de professor hem bij de pols. ‘Iedereen kan wel kijken,’ zei hij. Lucius sloot zijn ogen en zei *scaphoideum* en haalde het eruit, en Grieperkandl zei: ‘Nog een’, en Lucius zei *capitatum* en haalde het eruit, en Grieperkandl zei: ‘Dat zijn de twee grootste, dat is makkelijk’, en Lucius zei *lunatum*, en Grieperkandl: ‘Nog een’, en Lucius zei *hamatum, triquetrum, metacarpatum*, en haalde ze er om de beurt uit tot er een klein botje overbleef, iets afwijkends, te stomp om een distaal vingerkootje te zijn, zelfs niet van de duim.

‘Teen,’ zei Lucius, die merkte dat zijn overhemd nat van het zweet was. ‘Het is de kleine teen.’

De klas werd er stil van.

En Grieperkandl, die niet kon voorkomen dat een gelige glimlach zich over zijn gezicht verspreidde (omdat hij, naar hij naderhand zou zeggen, zevenentwintig jaar had gewacht om het grapje te kunnen maken), zei: ‘Heel goed, mijn zoon. Maar van wie?’

Een bijzondere aanleg voor het waarnemen van dingen die onder de huid liggen. Hij schreef deze woorden over in zijn dagboek, in het Pools, Duits en Latijn, alsof hij zijn grafschrift had gevonden. Het was een bemoedigende gedachte voor een jongen die was opgegroeid in totale verwarring over de gewoonste gedragingen van andere mensen. Wat als zijn moeders uitspraken niet klopten? Wat als

hij de hele tijd alles gewoon diéper had gezien? Toen na twee jaar het eerste *Rigorosum* kwam, scoorde hij het hoogst van zijn jaar op alle onderwerpen behalve natuurkunde, waarin Feuermann hem overtrof. Het had onmogelijk geleken. Hij had bij zijn gouvernante het Grieks bijna opgegeven, gaf niets om de oorzaken van de Oostenrijkse Successieoorlog, verwarde Kaiser Friedrich Wilhelm met Kaiser Wilhelm en Kaiser Friedrich, en vond dat filosofie problemen oprakelde die er eerst niet waren.

Met hoge verwachtingen begon hij aan zijn vijfde semester. Hij had zich ingeschreven voor Pathologie, Bacteriologie en Klinische Diagnostiek, en in de zomer zou hij zijn eerste colleges Chirurgie krijgen. Maar zijn hoop om zijn boeken achter zich te laten en een echte, levende patiënt te behandelen was voorbarig. In plaats daarvan keek hij, in dezelfde zalen waar hij ooit colleges organische scheikunde had gevolgd, van dezelfde grote afstand naar zijn hoogleraren. Als er een patiënt werd gepresenteerd – en zelfs dat kwam in de introductiecolleges weinig voor – kon Lucius ze amper zien, laat staan leren hoe een lever te percuteren of gezwollen jichtknobbels te palperen.

Soms werd hij als Praktikant naar voren geroepen. Bij Neurologie stond hij naast de patiënt van die dag, een tweeënzeventigjarige slotenmaker uit het Italiaanse deel van Tirol, met een zo ernstige afasie dat hij alleen ‘Da’ kon uitbrengen. Zijn dochter vertaalde de vragen van de dokter in het Italiaans. Als de man probeerde te antwoorden, ging zijn mond open en dicht als bij een jong vogeltje. ‘Da. Da!’ zei hij, rood van frustratie, waarbij uit de zaal geroezemoes van geboeidheid en goedkeuring opklonk. Opgejut door de opdringerige vragen van de docent stelde Lucius een tumor van de temporale kwab vast, waarbij hij probeerde zijn hoofd bij de wetenschap te houden, en niet te letten op het leed dat hij de dochter van de oude man aandeed. Ze was begonnen te huilen, en zocht telkens haar vaders hand. ‘Ophouden daarmee!’ riep zijn professor naar

haar, waarbij hij haar op de vingers tikte. ‘U stoort het leerproces!’ Lucius liep rood aan. Hij verafschuwde de dokter die zulke vragen in het bijzijn van de dochter stelde, en hij verafschuwde zichzelf dat hij ze beantwoordde. Maar hij wilde ook niet het gevoel hebben aan de kant van de patiënt te staan, die zo onverstaanbaar en zwak was. Dus gaf hij maar ferm antwoord, zonder compassie. Zijn diagnose van een vroegtijdige hernië van de hersenstam, een genadeloze afbraak van het ademhalingscentrum en uiteindelijk de dood werd met een aanzwellend, zelfs donderend applaus ontvangen.

Na zijn optreden werd hij door de andere studenten benaderd met de vraag of hij bij hun groepje wilde komen. Maar hij had geen tijd voor hun tekortkomingen. Hij kon de luiheid van studenten die tekenaars inhuurden om de anatomie van hun lijken te kunnen onthouden, niet begrijpen. Hij was klaar om door te gaan, om zijn patiënten aan te raken, ze open te snijden en hun ziekte weg te nemen. Zelfs de klinische lessen frustrerden hem: groepen van wel tachtig man volgden dan hun vermaarde leermeester en slechts tien of twintig van hen kregen de kans een hernia te sonderen of een tumor in een borst te onderzoeken. Eén enkele keer maar lieten ze hem alleen met een patiënt, iemand uit Dalmatië met sprietig haar uit wiens gehoorgangen hij genoeg smeer haalde om een kleine maar volwaardige votiefkaars mee te maken. De man, die al vijftien jaar de diagnose ‘doof’ had, staarde Lucius aan alsof Christus zelf net was herrezen. Maar de lof, de zegeningen en het betraand kussen van Lucius’ hand geneerden hem. Was hij daarvoor opgeleid? Om te delven? Dat zijn hooggeachte professor de doofheid aan dementie had toegeschreven, stemde hem alleen maar droeviger.

Hij keerde terug naar zijn boeken.

Tegen die tijd kon alleen Feuermann hem nog bijhouden. Al snel verlieten ze de anderen en studeerden ze alleen, waarbij ze elkaar tot steeds subtielere diagnostische prestaties dreven. Ze leerden vergiftigingsverschijnselen en de symptomen van obscure tropische

parasieten uit hun hoofd, en pasten bij wijze van spel achterhaalde lichamelijke classificatiesystemen als frenologie en humoralisme toe op hun jaargenoten. Toen Feuermann zei dat hij wel tien kwalen kon diagnosticeren door naar de loop van een patiënt te kijken, bracht Lucius ertegen in dat hij dat ook kon door naar die loop te lúisteren, en dus zochten ze een lege gang op en ging Lucius met zijn gezicht naar de muur staan. Feuermann liep achter hem heen en weer. *Schloep* deden zijn voeten, en *schloep-schloep*, en *schuifel-boem* en *schuif-schuif* en *plop plop*. De antwoorden waren: zintuigelijke ataxie, spastische halfzijdige verlamming, parkinson, en platvoeten.

‘En dit?’ vroeg Feuermann, en zijn voeten gingen van *pitter-pitter plop*.

Maar dat was een makkie.

‘Dansen, van de ergste soort, chronisch, zeer waarschijnlijk terminaal.’

‘Ik ben verslagen!’ brulde Feuermann, terwijl Lucius, zeer in zijn nopjes, ook begon te tapdansen.

Soms dacht hij dat Feuermann de enige was die hem kon begrijpen, en alleen bij Feuermann in de buurt voelde hij zich op zijn gemak. Het was zijn vriend, die knap was en bij de verpleegsters al een zekere flirtreputatie had opgebouwd, die hem overreedde naar het bordeel op de Alserstrasse te gaan, met als argument dat het ooit werd gefrequenteed door de legendarische artsen Billroth en Rokitsansky, en het was Feuermann die hem, refererend aan *Structuur en Functie van de Genitalia van de Vrouw* (Leipzig, 1824), de beginselen van *titillatio clitoridis* bijbracht. Evengoed hadden ze de afgelopen twee jaar nooit over iets gesproken wat niet tenminste deels met geneeskunde had te maken. Geen enkele keer had Feuermann een uitnodiging voor Lucius’ vorstelijke huis aan de Cranachgasse aanvaard. En Lucius had hem nooit gevraagd wat Feuermanns ouders was overkomen, waardoor ze hun dorp bij de Russische grens moesten ontvluchten toen zijn vriend nog een baby was, of waarom hij

geen moeder had. Hij wist alleen dat zijn vader kleermaker was, die zijn zoon van pakken voorzag die perfect waren samengesteld uit restmateriaal.

Billroth at na de coitus altijd een maaltje augurken, zei Feuermann, en Rokitansky deed zijn laboratoriumjas nooit uit. Titillatio was ooit door de grote Van Swieten voorgeschreven om de frigiditeit van keizerin Maria Theresa te behandelen, en dat was de redding van het keizerrijk geweest. Vanuit het niets zei Feuermann eens: 'Misschien trouwen we op een dag wel met twee zussen.' Lucius zei dat dat een goed idee was en vroeg hem of hij Klamms artikel over bromides bij hartkloppingen met onbekende oorzaak had gelezen.

Maar van alle gevallen die hij bestudeerde was hij het meest gefascineerd door de neurologische. Wat was de geest toch iets buitengewoons! Een ledemaat voelen, jaren na de amputatie! Spoken naast je bed zien! Alle symptomen van zwangerschap krijgen (gezwollen buik, amenorroe), alleen maar door de wens ertoe! De opwinding die hij voelde als hij de moeilijkste casussen had opgelost, was bijna seksueel. Er zat een prachtige klaarheid in de patronen, in het kunnen lokaliseren van een tumor door simpelweg vast te stellen of die het taalcentrum of het gezichtsvermogen had aangetast, in het kunnen reduceren van de complexiteit van andere mensen tot de architectuur van hun cellen.

Er was op de universiteit een professor die Zimmer heette, bekend vanwege zijn ontleding van de thalamus in de jaren 1870, die later een boek had uitgegeven met de titel *Radiologische diagnose van ziektes van het hoofd*. Feuermann had het gevonden, maar Lucius was degene die het niet weg kon leggen. Al gauw spendeerde hij zoveel uren met het bibliotheekexemplaar dat hij er maar zelf een kocht.

Pagina na pagina waren radiografieën van het hoofd en het gezicht te zien. Kleine pijltjes gaven de groei van kankergezwellen en

subtiële, haarfijne breuken aan. Hij leerde de dunne, kringelende loop van de naden te onderscheiden, het ‘Turkse zadel’ dat de hypofyse ondersteunde, en de donkere wervelingen aan de schedelbasis. Maar zijn ogen dwaalden telkens af naar de gladde koepel van het schedeldak. Daar was het licht wazig, als pluimpjes rook die de schedel waren ingeblazen. Niets te zien... alleen gewolkte tinten grijs en lichter grijs, een schimmenspel dat het oog misleidde en niets prijs gaf. Maar toch! Hier zetelde het Denken, zei hij verbijsterd tegen zichzelf. In die grijze waas lagen Angst, Liefde en het Geheugen, de gelaatstrekken van geliefden, de geur van nat hout, zelfs het beeld dat een cameraman zag op het moment van de filmopname. Dokter Macewen in Glasgow, een van zijn goden, had het brein ‘het duistere continent’ genoemd. Vóór de radiografie kon men het levende brein alleen zien in de minieme parel van de gezichts zenuw in het oog.

Zonder afspraak ging hij naar Zimmer, op de afdeling Neurologie. Wat in zijn boek ontbrak, zei Lucius, gezeten voor de oude professor, in een kamer volgestouwd met monsters en dozen dia’s, ‘wat er ontbrak, met alle respect, *Herr Professor Doktor*’, waren beelden van de vaten. Als men een elixer kon bedenken dat de radiograaf kon vastleggen, als men dat in de aderen kon spuiten en men de kronkelende vertakkingen kon tonen... als men die nevel eenmaal kon oplossen...

Zimmer, met het vezelige haar en de uitgegroeide bakkebaarden van een professor die al lang op stal was gezet, likte iets van zijn monocle, poetste hem op en plaatste hem voor zijn oog. Hij kneep zijn ogen ietwat toe, alsof hij de schaamteloosheid van de student niet kon geloven. Op de muur achter hem hingen portretten van Zimmers professor, en van zijn professors professor, en van zijn professors professors professor: het kwam neer op een koninklijke stamboom voor de geneeskunde, dacht Lucius, die er rekening mee hield dat hij weggestuurd zou worden. Maar iets in de slungelige

tactloosheid van de jongen moest de oude man geïntrigeerd hebben. ‘We injecteren kwik om de vaten in lijken te tonen,’ zei hij na een poosje. ‘Maar bij levende patiënten kan dat niet.’

‘En calcium?’ vroeg Lucius, een beetje duizelig, maar hij ging door: ‘Jodine, broom... ik heb gelezen dat... als je de vaten kon zien, kon je het bloed zien stromen, kon je de omtrek van tumoren zien, hersenbloedingen, vernauwingen van de aderen...’

‘Ik weet wel wat je zou kunnen zien,’ zei Zimmer scherp.

‘Gedachten,’ zei Lucius, terwijl de oude man met een geheven wenkbrauw het einde van het bezoek aangaf, waarna hij zijn monocle liet glijpen en met zijn hand opving.

Maar twee weken later riep Zimmer hem weer bij zich.

‘We beginnen met honden. We kunnen de oplossing hier voorbereiden en bij het röntgenapparaat in het Radiologiegebouw injecteren.’

‘Honden?’

Zimmer moet het ongemak van het gezicht van de student hebben afgelezen. ‘Tja, we kunnen moeilijk professor Grieperkandl gebruiken, hè?’

‘Professor Grieperkandl? Eh, nee, Herr Professor.’

‘Dan zouden onze uitkomsten niet te generaliseren zijn, niet-waar?’

Lucius twijfelde. De mogelijkheid dat een professor van Zimmers statuur een grap maakte over een professor van Grieperkandls statuur stond zo ver van Lucius af dat hij de vraag eerst letterlijk opvatte. Maar wat moest hij antwoorden? Ja, en hij zou ermee instemmen vivisectie op zijn oude leermeester te plegen. Nee, en hij zou suggereren dat de grote anatoom zo abnormaal was dat...

‘We gaan niet op professor Grieperkandl experimenteren,’ zei Zimmer.

‘Natuurlijk niet, Herr Professor!’

Hij wrong zijn handen. Toen maakte de duidelijk geamuseerde

Zimmer een blikje op zijn bureau open en stak een snoepje in zijn mond. Over zijn bureau heen bood hij er Lucius ook een aan.

‘Toffee?’

Zijn vingers zagen zwart van de tabak en roken naar chloroform. Lucius merkte op het bureau een open pot op waarin een hersenstam leek te zitten.

Hij aarzelde een moment; zijn blik schoot naar de pot en weer terug.

‘Heel graag, professor. Dank u wel, meneer Herr Professor Doktor.’

Het centrale ziekenhuis was bijna een kilometer van Zimmers lab vandaan. Twee weken lang bracht Lucius de honden daarheen. Aangezien geen van de rijtuigen stilhield om de honden mee te nemen, moest hij ze zelf in een karretje voortduwen. Op straat waren de honden – althans degene die de procedure hadden overleefd – geneigd stuipen te krijgen. Op de drukke trottoirs keken de mensen om naar de bleke jongeman in zijn ruim zittende pak die daar voortreed met de schokkerige beesten. Hij bleef uit de buurt van kinderen.

Het röntgenapparaat was vaak kapot en de wachtrijen voor het gebruik ervan waren lang. Op een dag moest hij vijf uur wachten terwijl de koninklijke familie zichzelf met onderscheidingen en al liet radiograferen.

Hij ging terug naar zijn professor. ‘Hoeveel is een röntgenapparaat?’ vroeg hij.

‘Om te kopen? Ha! Veel meer dan het budget van dit laboratorium.’

‘Dat begrijp ik, Herr Professor Doktor,’ zei Lucius, zijn blik naar beneden gericht. ‘En als het nu eens werd aangekocht met een donatie, van een bemiddelde familie?’

De daaropvolgende weken ging hij alleen naar huis om te slapen, waarbij hij de majesteitelijke trap met drie treden tegelijk

nam. Langs de buste van Chopin en het portret van Sobieski, door de grote zaal, met de middeleeuwse wandtapijten en de vergulde Klimt-zonder-Lucius.

Hij stond voor dag en dauw op. Hij injecteerde kwikzouten en calciumoplossingen, maar de beelden waren pover. Oliesuspensies gaven heldere beelden van de vaten te zien, maar ze veroorzaakten stolsels. Jodine en broom leken veelbelovend, maar te veel ervan doodde het dier, terwijl kleinere hoeveelheden geen beeld opleverden. Zijn groeiende frustratie werd alleen geëvenaard door het enthousiasme van zijn begeleider. De oude man was de nog te brouwen stof Zimmers elixer gaan noemen, en hij begon te speculeren of een minieme verhoging van de bloeddruk te zien zou zijn, in de meest actieve gebieden. Vraag ze om een arm te bewegen, zei Zimmer, dan zien we misschien een corresponderende oplichting in de motorische cortex, en spreken zou de temporale kwab moeten doen oplichten. Op een dag, bij mensen. En Lucius dacht: dat zei ik al de eerste dag dat we elkaar ontmoetten.

De droom om iemand anders' denken te kunnen zien was het enige wat hem nog vasthield.

Al gauw bleek dat ze ver van een ontdekking verwijderd waren. De paar beelden die ze hadden waren te onscherp om te kunnen gebruiken, en Zimmer weigerde ze te publiceren uit angst dat een andere professor met zijn onderzoek aan de haal zou gaan. Lucius betreurde onderhand dat hij het idee ooit had voorgesteld. Hij werd ziek van het doden van al die arme honden – tegen de lente al acht stuks. Als hij thuis was ontvluchtte Puszek (vii) hem, alsof hij het wist. Hij had zijn tijd verspild. Feuermann plaagde Lucius en zei dat het hem deed denken aan de tijd dat ze, bij het bekijken van hersenpreparaten onder de microscoop, allebei deden alsof ze de slangachtige krul van jaloezie zagen, of de glinsterende boog van verlangen.

‘Een beeldschoon idee, Krzelevski, maar u moet weten wanneer u ermee moet stoppen.’

Maar Lucius gaf het nog niet op.

De meeste jaargenoten deden enige klinische ervaring op door hun vakanties door te brengen als vrijwilliger in een provinciaal ziekenhuis. Puisten van melkmeiden opensnijden, noemde zijn moeder dat, dus ging Feuermann alleen op pad, spalkte gebroken benen, hechtte de wond van een hooivork, stelde bij iemand honds-dolheid als doodsoorzaak vast, en hielp negen baby's ter wereld, van vruchtbare plattelandsmeisjes die zo robuust waren dat ze soms al met weeën uit het veld kwamen binnenlopen. Drie weken later luisterde Lucius, aan hun tafel in Café Landtmann, naar de gedetailleerde beschrijving die zijn vriend van elke casus gaf, waarbij hij met zijn gebruikte, verloskundige onderarm zijn trefzekere, verloskundige vingers de lucht in stak. Lucius wist niet wat hem jaloerser maakte: de maaltijden die de boeren uit dankbaarheid bereidden, of de zonverbrande meisjes die Feuermanns handpalm kusten. Of de gelegenheid om een baby ter wereld te brengen met de methode die hij alleen nog maar op de satijnen vagina van een pop had geoefend. Zelf was hij de hele maand op jacht geweest naar een mengsel van jodine en broom, tot hij erachter kwam dat Zimmer de etiketten op de flessen had verwisseld.

‘Ik kan het niet beschrijven, heus, woorden schieten tekort,’ zei Feuermann, terwijl hij een muntstuk op de zilveren schaal van de kelner gooide. ‘Volgende zomer gaan we samen. U hebt niet geleefd totdat u er eentje in uw armen hebt gehad.’

‘Een melkmeid?’ vroeg Lucius, in een zwakke poging tot humor.

‘Een baby, een echte, levende baby. Roze en stevig. Schreeuwend van levenslust.’

De laatste druppel kwam in mei 1914.

Die middag ontbood Zimmer hem samenzweerderig op zijn kan-

toor. Hij had Lucius' hulp nodig, zei hij. Een heel bijzonder geval.

Even voelde Lucius de oude opwinding weer. 'Wat voor geval, Herr Professor?'

'Een hoofdbrekende toestand.'

'Werkelijk.'

'Zeer raadselachtig.'

'Herr Professor maakt er een spelletje van.'

'Een ernstig geval van *ichthyoidisatie* van het staartbeen.'

'Pardon, Herr Professor?'

Nu kon Zimmer zijn gegiechel niet meer beheersen. 'Zeemeerminnen, Krzelevski, in het Medisch Museum.'

Sinds het begin van zijn studie had Lucius het gerucht gehoord. Het museum, met voorwerpen uit de beroemde *Wunderkammer* van Rudolf II, werd verondersteld, te midden van zijn eeuwenoude, onbetaalbare kunstvoorwerpen, een stel dwergen en drie in formaline geconserveerde engelen te bevatten, plus verscheidene zeemeerminnen, die aan de keizer waren geschonken nadat ze op verafgelegen kusten waren aangespoeld. Maar er was nog nooit een student binnen geweest.

'Heeft Herr Professor een sleutel?'

Hij kreeg als antwoord een brede, ondeugende glimlach die tandvles onthulde, en kiezelachtige kiezen.

Die avond gingen ze erheen, nadat de beheerder vertrokken was.

Het was donker in de hal. Ze liepen langs tafels vol martelwerktuigen, potten met misvormde foetussen, een verzameling dodosnavels en moerasschildpadden op sterk water, en een verschrompeld hoofd uit de Amazone. Uiteindelijk belandden ze bij een afgelegen plank. Daar waren ze. Niet een paar mooie meisjes die in een bassin dreven, zoals Lucius zich altijd had voorgesteld, maar twee gerimpelde lijkjes op babyformaat, waarvan de gedroogde gezichtshuid tot boven de tanden was opgetrokken en wier de torso's smal afliepen, en overgingen in een geschubde staart.

Zimmer had een rugzak meegenomen. Hij opende die en gebaarde naar Lucius dat hij een van de lijfjes erin moest doen. Ze zouden dat voor het röntgenapparaat houden om te zien of de lumbale ruggengraat door een gewricht met de staartwervels was verbonden.

‘Met alle respect, Herr Professor,’ zei Lucius, die een lichte radeeloosheid in zijn stem voelde sluipen. ‘Ik betwijfel echt of dat zo is.’

‘Kijk naar het oppervlak – je ziet geen lijm, en geen garen.’

‘Het is knap uitgevoerd bedróg, Herr Professor.’

Maar Zimmer had zijn monocle ingezet en was in de mond van de eerste aan het kijken.

‘Herr Professor. Denkt u echt dat het verstandig is ze mee te nemen? Ze zien er nogal... brot uit. Wat als er een breekt?’

Zimmer klopte er als met een hamer mee tegen de plank. ‘Heel stevig,’ zei hij.

Lucius nam het voorzichtig aan. Het was licht, en de huid leek op droog leer. Het leek zijn ogen dicht te willen knijpen. Het keek verontwaardigd.

‘Kom,’ zei Zimmer, en hij liet het in de tas glijden.

Het Medisch Museum was in het souterrain gevestigd. Ze gingen de trap op en liepen door de centrale hal, waar standbeelden van de grote natuurkundigen van Wenen stonden opgesteld. Alleen heel in de verte was een lichtje. Lucius was opgelucht dat het avond was en zijn jaargenoten naar huis waren. Het geluid van de zeemeermin die tegen het canvas van de tas schuurde, leek nog luider dan zijn voetstappen.

Ze stonden op het punt naar buiten te gaan toen ze een stem hoorden. ‘Herr Professor Zimmer!’ Ze stopten, en toen Lucius zich omdraaide zag hij de rector, met een kleine donkerharige vrouw aan zijn zijde.

De rector liep met een brede glimlach op Zimmer af en hield zijn armen omhoog, als begroeting.

Zimmer schonk hem amper aandacht. In plaats daarvan nam hij de hand van de vrouw in de zijne.

‘Ah, Madame Professor. Wat brengt u naar Wenen?’

‘Een lezing, Herr Professor,’ antwoordde ze met een accent. ‘Almaar lezingen vandaag de dag, vrees ik.’

Nu zag de rector Lucius. Hij zei tegen de vrouw: ‘Dit is een van de betere Weense studenten. Kerzelovski... ahum... Kurslavski...’

‘K-she-lev-ski,’ zei Lucius, tegen beter weten in. ‘In het Pools wordt krze uitgesproken als...’

‘Natuurlijk!’ De rector wendde zich tot hem. ‘U hebt vast wel gehoord van Madame Curie?’

Lucius was als verlamd. Madame Marie *Skłodowska* Curie. Hij boog zijn hoofd. ‘Een grote eer,’ mompelde hij eerbiedig. Twéé Nobelprijzen: in de Poolse gemeenschap van Wenen was ze een heilige.

Madam Curie glimlachte. In het Pools zei ze: ‘Krzelevski – Pool?’

‘Ja, Madame Professor.’

Ze boog zich samenzweerderig naar hem toe. ‘Wat een opluchting! Mijn hemel, wat ben ik dat Duits spreken zat.’

Lucius keek ongemakkelijk naar de mannen, die verheugd leken om te zien dat Madame Curie een gesprekspartner had gevonden. Niet wetend wat hij moest zeggen, antwoordde hij: ‘Pools is een mooie taal.’

Maar de grote scheikundige leek niet te hebben gemerkt hoe onhandig dit klonk. In het Duits zei ze tegen de rector: ‘Zullen we ze meenemen voor het diner? Ik ben zo blij een landgenoot tegen te komen.’ En daarna, in het Pools, tegen Lucius: ‘Die oude mannen zijn zo saai! Het wordt nog m’n dood.’

Lucius keek naar Zimmer, in de hoop dat zijn professor wellicht tussenbeide zou komen en zeggen dat ze eerst de tas op kantoor moesten afleveren, maar hij leek vergeten te zijn dat Lucius die nog steeds onder zijn arm droeg.

Ze dineerden die avond bij Meissl und Schadn. Madame Curie vroeg of ze even de benen kon strekken, dus gingen ze er lopend heen. Over de Ringstrasse werden ze op korte afstand gevolgd door twee schurftige honden die hongerig naar de rugzak jankten. Bij de deur bood de gerant aan de tas over te nemen, maar Lucius zei beleefd dat dat niet nodig was, en zo behendig als hij kon schoof hij hem onder zijn stoel. Bij aanvang van de maaltijd sprak Zimmer tamelijk lang over zijn werk als radioloog, en Madame Curie stelde hem scherpzinnige vragen over contraststoffen, waarvan Zimmer de meeste doorspeelde naar Lucius om te beantwoorden. Ze waren net aan het nagerecht begonnen toen de grote scheikundige de twee professoren vroeg of ze Pools mocht spreken.

‘Uiteraard!’

Ze vroeg Lucius: ‘Wat zit er in de tas?’

‘De tas, Madame Professor?’

‘Hou je niet van de domme, jongeman. Wie brengt er nou een tas naar Meissl und Schadn en probeert die onder de tafel te verstoppen? Het moet wel iets héél kostbaars zijn.’ Ze knipoogde. ‘Ik heb er het afgelopen halfuur met mijn voet over gewreven.’

‘Het is een zeemeermin, Madame Professor,’ zei Lucius, die niet wist wat hij anders moest zeggen.

Ze trok haar wenkbrauwen op. ‘Je meent het! Een gedroogde?’

‘Ja... een gedroogde, Madame Professor. Hoe wist u dat?’

‘Nou, ze is niet geconserveerd want dan zouden we de chloroform ruiken. En ze leeft niet, want dan zou ze neem ik aan tegenstribbelen. *Ik* zou tegenstribbelen. Het is toch een zij, hè? Onze exotische zaken zijn altijd vrouwelijk.’

Lucius keek bezorgd om zich heen. ‘Ik heb dat niet kunnen bevestigen, Madame Professor. Ik ben niet bekend met de anatomie.’ Direct daarna besefte hij met afschuw hoe verkeerd dit opgevat kon worden. Blij dat het niet zo licht in het restaurant was, voegde hij er snel aan toe: ‘Ik heb nooit eerder een zeemeermin gezien.’

Ze liet haar stem dalen. ‘Mag ik haar zien?’

‘Nú, Madame Professor?’ vroeg Lucius.

‘Straks,’ zei ze.

Na afloop van de maaltijd zei ze: ‘Mag de student me naar mijn hotel brengen?’

De rector, die deze eer zichzelf leek te hebben toegedacht, gaf met tegenzin toestemming. Zimmer, die onderhand ladderzat was, wuifde hem weg.

Ze logeerde in het Metropool. Toen ze in de hal op de lift stonden te wachten kon Lucius de blik voelen waarmee de piccolo het rendez-vous inschatte. O, maar het is niet wat u denkt, hoor, dacht Lucius, hoewel enigszins geveleid door het idee. We gaan alleen maar een zeemeermin bekijken, meer niet...

Eenmaal boven ging ze hem voor naar de badkamer, waar een grote badkuip op vier poten stond. Lucius maakte de rugzak open en ze haalde het schepsel eruit.

‘Hemeltje,’ zei ze. Ze hield het dicht bij het licht. In de spiegel kon Lucius hen alle drie zien. ‘Wat ontzettend lelijk!’ zei ze. Ze draaide het om. ‘Het gezicht lijkt erg op dat van de oude Amerikaanse president Theodore Roosevelt, vind je niet? Als ze een snorretje had, en een bril...’

‘Ja, Madame Professor. Als de Amerikaanse president gedroogd was en een staart had, dan denk ik dat ze erg op elkaar zouden lijken.’

Lucius, die de studentengewoonte had om te antwoorden in volledige zinnen die de vraag samenvatten en er licht op in gingen, had dit antwoord eigenlijk niet als grap bedoeld, maar Madame Curie barstte in lachen uit.

Toen schudde ze haar hoofd. ‘Waarom loop je hier in godsnaam mee rond?’

‘Professor Zimmer... wilde het radiograferen... Het komt uit de collectie van Rudolf II. Een gift van de sultan. Hij dacht dat hij mis-

schien kon zien of de staartwervels en de thorax met een gewricht waren verbonden...'

'Met een gewricht? Geloof je werkelijk dat het echt is?'

'Het is een mogelijkheid die hij – wij hebben overwogen.' In de spiegel kon Lucius zijn gezicht knalrood zien worden. 'De radiograaf maakt het onderzoek van verschijnselen mogelijk die...'

Ze onderbrak hem abrupt. 'En wat denkt de student?'

'Ik denk dat het bedrog is, Madame Professor. Ik geloof dat het een aap is en een kwastvinnige vis.'

'Hoe dat zo?'

'Omdat ik het garen kan zien, Madame Professor. Als u van dichtbij kijkt, onder deze schub...' Hij liet het haar zien.

'Mijn hemel,' zei ze. 'Je zit in de val, hè?' Ze gaf hem de zeemeermin terug. Daarna: 'De rector geeft hoog van je op. Als je geen bezwaar hebt tegen een persoonlijk advies, als landgenoten onder elkaar: maak je hiervan los. Genialiteit komt niet op je oude dag. Je hebt niet veel tijd meer.'

Maar zijn professor verlaten was nog niet zo gemakkelijk.

Tegen beter weten in voelde hij toch iets van een kinderlijke affectie. Tegen die tijd was hij erover begonnen te dromen dat ze elkaar met het informele *du* zouden aanspreken. Dus toen Zimmer de radiografieën als 'niet doorslaggevend' bestempelde, vertelde Lucius de oude man dat hij meer tijd in de bibliotheek moest doorbrengen, om een chemische verbinding te vinden die beter aan hun behoeften zou voldoen.

Hij ging weer naar college.

Pathologische Anatomie, met lab en lezingen.

Pathologische Histologie, met lab en lezingen.

Pathologische Anatomie, met autopsiewerk (Feuermann: 'Eindelijk, een patiënt!').

Algemene Farmacologie, met zijn lange lijsten van geneesmid-

delen die geleerd moesten worden, maar niemand om ze aan voor te schrijven.

Terug in de amfiteaters, weer van bovenaf naar het podium turen.

Zo ging het door. Tot in de zomer van zijn derde jaar, toen, met nog twee jaar te gaan en een wederom bijna onverdraaglijk ongeduld, het noodlot toesloeg: ditmaal barstte het los uit het pistool van Gavrilo Princip in Sarajevo, en trof de lichamen van de aartshertog en zijn vrouw.